

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Чолаку Анна Ігорівна

УДК 364.4-212:316.613.434-057.874](043.3)

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ
АГРЕСИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2020

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент
СУРГОВА Світлана Юріївна
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат наук з державного
управління, доцент
ШТИРЬОВ Олександр Миколайович
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 26 лютого 2020 року о 10.00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Підліткова агресія є предметом вивчення багатьох наукових дисциплін. Психологи і фізіологи вважають її характерною рисою перехідного віку, що виникає в результаті зміни гормонального фону, розвитку когнітивних процесів, інтелекту і здібностей. Для соціальних працівників цікаво те, яких форм може набути підліткова агресія в процесі соціалізації.

Проблема агресії і агресивної поведінки в науці стає актуальною, коли суспільство переживає критичні періоди розвитку. За останні десятиліття актуальність даної теми лише зростає. Трансформація колишньої соціально-політичної системи, високий рівень протестних настроїв, війна на Сході України, радикальна зміна цінностей і вимушена переорієнтація поведінки призвели до сплесків агресії, зростання насильства і злочинності, жорстокості людей у побутовій поведінці.

У свою чергу, історичний аналіз літератури свідчить: поняття «агресія» і «агресивність», а тим більше пов'язані з ними визначення («агресивний» та ін.) мають оцінний, тобто історично і ситуаційно обумовлений характер. По-перше, коли йдеться про агресію і агресивність, завжди мається на увазі (хоча і не завжди усвідомлюється) певна «норма агресивності». По-друге, ступінь агресивності, як і наявність або відсутність агресії як такої, оцінюється конкретним суспільством, тобто має відносний характер.

Як відомо, у соціалістичному суспільстві агресія розцінювалася явно як негативна властивість особистості. Відповідно на цьому і базувалися як психологія, так і педагогіка. У західних країнах традиційно існували дещо інші уявлення: оцінка агресії залежала від її вираженості і спрямованості.

У сьогоденних умовах значно більш ліберальних цінностей певний рівень індивідуальної агресії стає фактором не просто соціальної адаптації, а й виживання частини населення. Це веде до переоцінки ролі агресії як у соціальному, так і в психічному розвитку.

Дослідженням проблеми агресії на фундаментально-теоретичному і прикладному рівнях займалися вчені різних шкіл та напрямів (Р. Ардрі, А. Бандура, А. Х. Басс, Л. Берковіц, Р. А. Берон, Д. Долорд, Д. Зільман, К. Лоренц, Н. Е. Міллер, Д. Тедеші, Р. Фельсон, С. Фешбах, З. Фрейд та ін.). Розробці практичної сторони агресії у підлітковому періоді присвячені праці ряду зарубіжних і вітчизняних науковців: К. Додж, М. Каплан, К. С. Лебединської, Ю. Б. Можгінського, А. Патерсон, М. М. Райської, А. І. Стаценко, Г. Е. Сухаревої, Р. Хусман та ін. Однак ґрунтовних досліджень агресивності в підлітковому віці та умов її подолання на сьогоднішній день немає.

Попри величезні здобутки вітчизняних та закордонних науковців проблема та сутність агресивності, як соціального явища, є не достатньо розкритою і має безліч підводних каменів.

Виходячи із вищесказаного, враховуючи соціальну значущість даного питання та недостатність наукових розробок, присвячених вивченню саме профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку, було обрано тему даної роботи: «Соціально-педагогічна робота з профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку».

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування особливостей організації профілактичних заходів сім'ї та школи з подолання агресивної поведінки учнів підліткового віку.

Відповідно до поставленої мети перед нами постали наступні **завдання**:

–розкрити соціально-психологічні особливості учнів молодшого підліткового віку, як особливої категорії молоді в Україні;

–охарактеризувати проблему агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку;

– проаналізувати основні етапи процесу профілактики агресивності в шкільному середовищі;

– виявити особливості агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку, як особливої категорії молоді та розробити рекомендації

щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики агресивності серед учнів підліткового віку.

Об'єкт дослідження – агресивність у шкільному середовищі як соціально-педагогічне явище.

Предмет дослідження – профілактика агресивності учнів молодшого підліткового віку в умовах закладу середньої освіти.

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи були використані такі методи, як: теоретичні, емпіричні та статистичні. Серед теоретичних методів розглядаються: аналіз, синтез, узагальнення та дедукція. Зокрема, аналіз дозволяє виокремити та вивчити такі основні елементи нашого дослідження, як: теоретичні аспекти організації профілактичної діяльності сім'ї та школи у подоланні явища агресивності серед учнів молодшого підліткового віку. За допомогою синтезу встановлено логічні зв'язки між елементами з метою структурування дипломної роботи. Метод узагальнення сприяв виокремленню основних аспектів дослідження та їх чіткому висвітленню. Дедуктивний метод використано у логічно-послідовному висвітленні першого розділу наукової роботи. Серед емпіричних методів використано такі, як: спостереження як метод збору первинної інформації та анкетування учнів з метою з'ясування їх рівня агресії. Статистичні методи представлено методом математичної обробки кінцевих експериментальних даних.

Новизна дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку наукові уявлення про причини та наслідки агресії в шкільному середовищі, розроблені практичні рекомендації для профілактики явища агресивності у шкільному середовищі.

Теоретична значущість дослідження полягає у тому, що визначено сутність та значення профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку, охарактеризовано програму соціально-психологічної корекції поведінки учнів молодшого підліткового віку в умовах шкільного середовища.

Практична значущість дослідження. Результати наукового дослідження можуть бути використані при вивченні навчальної дисципліни з відповідної тематики, зокрема, таких дисциплін, як «Технології соціальної роботи», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота з сім'єю», а також при роботі вчителів, психологів та соціальних педагогів в школі.

Експериментальною базою дослідження стали 6-7 класи Привільненської ЗОШ I-III ступенів Баштанської районної ради Миколаївської області .

Апробація результатів дослідження була здійснена в конференції XXI Всеукраїнська наукова-практична конференція : Могилянські читання – 2018 : «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти» (м. Миколаїв, 16 листопада 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні та методологічні положення роботи представлені у статті та тезах:

- Чолаку А. І. Основні види дитячого мобінгу в школі/ Чолаку А. І. // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти» : XXI Всеукраїнська наукова конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти» – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 101-104 .

- Чолаку А. І. Причини та прийоми попередження агресивної поведінки у підлітків / Чолаку А. І. // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. 2019. (подано до друку)

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми магістерської роботи, представлено мету і завдання, визначено об'єкт та предмет, сформульовано методологію дослідження, показано теоретичну і практичну значущість отриманих результатів, апробацію результатів.

У першому розділі **«Агресивність як соціально-психологічна проблема учнів молодшого підліткового віку»** було проаналізовано, по-перше, соціально-психологічні особливості учнів молодшого підліткового віку; по-друге, причини, види та особливості агресивно поведінки підлітків; по-третє, вплив агресивності на соціалізацію учнів підліткового віку.

На основі аналізу наукової літератури ми визначили, що центральними психологічними новоутвореннями підліткового віку є самоусвідомлення та почуття дорослості. Поряд з уявленнями про навколишню дійсність у підлітка виробляється відносно стійка усвідомлена система уявлень про самого себе, тобто формується самосвідомість. На основі самосвідомості суб'єкт ставиться до самого себе та цілеспрямовано будує свої взаємини з іншими суб'єктами і об'єктами середовища як всередині соціокультурної системи, так і за її межами. Специфіка особистісного зростання в період підлітковості полягає у тому, що процеси самоусвідомлення, самоствердження й самореалізації підлітка збагачуються та набувають нового якісного змісту.

Аналіз теоретико-методологічних джерел з проблеми дослідження показав, що існує декілька типів класифікацій агресивної поведінки. Агресивна поведінка підлітків має специфічні, притаманні лише цьому віку, психологічні особливості, до яких слід віднести: високу афективну зарядженість поведінкових реакцій, імпульсивний характер реагування на ситуацію фрустрації, короткочасність реакцій із критичним результатом, низький рівень стимуляції, недиференційований напрям реагування, високий рівень готовності до застосування як емоційної (ворожої), так і

інструментальної агресії. Вона постає як засіб задоволення потреби у спілкуванні, самовираження та самоствердження, досягнення значущої мети, але одночасно й реагування на неблагополучну ситуацію в сім'ї, на жорстоке ставлення з боку батьків, як намагання досягти влади над іншими людьми.

Відповідно до існуючих концепцій етіології агресії, можна виділити декілька чинників агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку: а) особливості виховання в офіційних інститутах соціалізації (сім'я, система освіти); б) вплив групи однолітків та підліткової субкультури загалом; в) вплив засобів масової комунікації та сучасних комп'ютерних технологій.

Зазначені чинники агресивної поведінки є універсальними, виникають майже в усіх сучасних суспільствах, незалежно від їх соціально-економічного становища. На формування агресивності впливають також специфічні чинники, обумовлені соціально-економічною ситуацією, що сформувалася в конкретному суспільстві. У цьому контексті сучасне становище в Україні характеризується такими соціальними фрустраторами: незадовільне матеріальне становище, неможливість досягнення бажаного соціального статусу та засвоєння культурних цінностей суспільства, наявність привілеїв певних невеликих груп людей, несправедливе вирішення існуючих проблем на користь однієї взаємодіючої сторони через погіршення адаптаційних умов іншої.

Особистість дитини і підлітка формується не сама по собі, а в навколишньому оточенні. Ми виділили наступні фактори, які впливають на агресивну поведінку та соціалізацію підлітків: сім'я, школа, ЗМІ, кіно, комп'ютерні ігри та відеоігри.

У другому розділі **«Профілактика агресивності учнів молодшого підліткового віку в умовах закладу середньої освіти»** – описано, по-перше, діяльність соціального педагога у профілактиці агресивності підлітків; по-друге, програму соціально-психологічної корекції агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку; по-третє, взаємозв'язок школи та сім'ї у подоланні агресивності учнів молодшого підліткового віку.

Професійна діяльність соціального педагога щодо попередження агресивної поведінки підлітків передбачає високий рівень теоретичних знань та практичних вмінь здійснення просвітницької, діагностичної, профілактичної та корекційної роботи. Варто зазначити, що з метою досягнення професійних успіхів, соціальний педагог повинен постійно вдосконалюватися, враховуючи інтенсивний розвиток інноваційних технологій.

Проблема виховання підлітків з агресивною поведінкою є однією з центральних психолого-педагогічних проблем. Все частіше доводиться стикатися з явищами ігнорування суспільних норм і агресивної поведінки у підлітковому віці. Не залишає сумніву те, що підліткова агресивність повинна підлягати психологічній корекції. Тому соціальним педагогом Привільненської ЗОШ I-III ступенів запропоновано відповідну програму, яка мала на меті: навчання підлітків прийомам спілкування, стимулювання розвитку їх комунікативної культури; формування уміння конструктивно діяти в конфліктних ситуаціях; формування мотивації самовиховання і саморозвитку, забезпечення необхідними психологічними ресурсами і засобами. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розширення психологічних можливостей корекції підліткової агресивності засобами тренінгових форм роботи.

Взаємозв'язок профілактичної роботи школи та сім'ї полягає у тому, що соціальним педагогом чи шкільним психологом паралельно з роботою над агресивною поведінкою дитини проводяться додаткові бесіди з матір'ю або батьком і в деяких випадках з бабусями і дідусями. Бесіди здійснюються у той час, коли діти виконують завдання педагога. У результаті сімейних обговорень відбувається вирівнювання стосунків між батьками і зміна їхніх поглядів на дітей. У той же час у дітей після загальної кількості занять, спрямованих індивідуальних бесід, спостерігається зменшення агресивних проявів. Таким чином, обидві сторони (батьки і діти) будуть готові для проведення спільних занять, мета яких полягає у підвищенні дієвості

перебудови сімейних стосунків в умовах, наближених до реального існування.

Таблиця 1

**Зміст програми соціально-психологічної корекції поведінки учнів
молодшого підліткового віку**

Показники агресивності / блоки	Мета корекційної роботи	Завдання корекційної роботи	Вправи для корекційної роботи
Емоційний	навчання підлітків прийомам саморегуляції, уміння володіти собою в різних ситуаціях	- тренування психомоторних функцій; - навчання навичкам релаксації; - навчання прийомам самоконтролю; - зниження рівня емоційного напруження; - створення позитивного емоційного настрою; - розвиток самосвідомості.	Розминка: «Ображалки» Вправа «Знавці емоцій»
Когнітивний	відпрацювання навичок спілкування можливих конфліктних ситуаціях	- прищеплювати підліткам нові форми поведінки; - вчити самостійно приймати вірні рішення; - вчити розпізнавати емоції за зовнішніми сигналами; - формувати адекватні форми поведінки підлітків; - працювати над виразністю рухів.	Вправа «Розповіді по фотографіях» Вправа «Я хочу сказати «Спасибі»
Поведінковий	навчання способам вираження гніву в прийнятній формі	- навчання підлітків вербалізувати власні свої думки і почуття; - зниження емоційного напруження; - створення позитивного емоційного настрою і атмосфери прийняття кожного; - увага на розвиток здатності висловити свій емоційний стан.	Вправа «Чудовисько» Гра «Пілот і диспетчер» Гра «Тріска в струмку»
Підсумковий етап	містить завдання, що направлені на формування і розвиток позитивних якості особистості підлітків	- формування схвалених в суспільстві моральних уявлень; - усвідомлення своєї поведінки; - уміння регулювати поведінку в колективі у відповідності з нормами і правилами, прийнятими в колективі; - здатність проявляти адекватні форми поведінки; - розвиток таких якостей, як емпатія, довіра до людей, співчуття, співпереживання.	Вправа «Агресивна поведінка»

У третьому розділі «Дослідно-аналітична робота з профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку» – розкрито, по-перше, організацію та аналіз результатів дослідження агресивності учнів молодшого підліткового віку; по-друге, методичні рекомендації щодо підвищення рівня соціально-педагогічної роботи профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку.

Наше дослідження проводилося в 6-7 класах Привільненської ЗОШ I-III ступенів Баштанської районної ради Миколаївської області. В процесі дослідження ми використовували наступні методи і методики: метод тестування, метод анкетування «Анкета підлітка», методи математичної статистики, опитувальник Басса-Дарки, проєктивна методика «Будинок-Дерево-Людина».

В досліджуваній групі перевагою стала фізична агресія (42.8%) та вербальна агресія (48%), тобто застосування фізичної сили щодо іншої особи, а також використання негативних проявів як через форму, так і через зміст словесних відповідей. Друге місце в учнів молодшого підліткового віку посіло саме використання проти інших осіб пліток, жартів, та прояв неспрямованих та неупорядкованих вибухів люті. Схильність до роздратування, готовність при найменшому збудженні в своїх діях проявити різкість, грубість, але при цьому в школяра може виникнути каяття совісті.

Також до менш виражених форм агресивної поведінки належать: негативізм (25%), образа (24%), підозрілість (21%) – це свідчить про те, що в них різко виявляється почуття заздрості і ненависті до оточуючих, запальність та різкість.

Для подальшого вивчення прояву агресивності в учнів нами було проведено проєктивну методику «Будинок-Дерево-Людина».

Проаналізувавши малюнки учнів, ми представили результати у вигляді зведеної таблиці, де зазначено кількість досліджуваних, віднесених до тих чи інших рівнів.

Зведена таблиця

Група	Аутоагресія			Ворожість			Конфліктність			Труднощі в спілкуванні		
	Рівні											
	В	С	Н	В	С	Н	В	С	Н	В	С	Н
Досліджувана група підлітків	13	5	8	7	9	10	6	9	11	4	8	12

Аналізуючи дані, представлені в таблиці, ми можемо констатувати, що серед учнів школи переважає такий симптомокомплекс як аутоагресія. Він присутній в 48% наших досліджуваних (13 учнів). Друге місце займає конфліктність. Вона спостерігається у 28% підлітків (8 учнів). На третьому ворожість, яка складає 24% (7 учнів). Далі іде такий симптомокомплекс, як труднощі в спілкуванні – 20% (4 учні).

Таким чином, в досліджуваній групі, до якої входили учні 6-7 класів школи серед форм прояву агресії переважає негативізм – 46,5% та вербальна агресія – 50,2%. На друге місце в підлітків можна віднести фізичну агресію – 45,2%, почуття провини – 34,2% і роздратування – 27,7%; менш вираженими формами агресивної поведінки стали: непрямая агресія – 25%, образа – 23,5%, підозрілість – 20,5%; рівень агресивності та рівень ворожості в них складає – 22% та 35% відповідно.

Нами була представлена програма корекційної роботи по зниженню рівня агресивної поведінки в учнів молодшого підліткового віку. Дана програма є максимально ефективною за умови власного бажання дитини змінити свою поведінку, своє ставлення до навколишніх, а також коли батьки, вчителі та друзі підтримують підлітка.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та результатів проведеної експериментальної роботи дає підстави зробити наступні висновки:

1. Розкривши соціально-психологічні особливості учнів молодшого підліткового віку, як особливої категорії молоді в Україні, ми встановили, що підліток – юнак або дівчина в перехідному від дитинства до юності віці. Сучасна наука визначає підлітковий вік в залежності від країни (регіону проживання) та культурно-національних особливостей, а також статі (від 11 до 15-17 років). У межах підліткового періоду психологи виділяють молодший підлітковий вік – 11-13 років. На основі аналізу наукової літератури ми визначили, що центральними психологічними новоутвореннями підліткового віку є самоусвідомлення та почуття дорослості. У цей час у підлітків виникають часті суперечки з батьками, хтось із підлітків шукає себе, свої цілі в житті, захоплюється філософією, прагне більше дізнатися про протилежну стать.

2. Охарактеризувавши проблему агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку, ми визначили, що відповідно до існуючих концепцій етіології агресії, можна виділити декілька чинників агресивної поведінки підлітків: а) особливості виховання в офіційних інститутах соціалізації (сім'я, система освіти); б) вплив групи однолітків та підліткової субкультури загалом; в) вплив засобів масової комунікації та сучасних комп'ютерних технологій. Зазначені чинники агресивної поведінки є універсальними, виникають майже в усіх сучасних суспільствах, незалежно від їх соціально-економічного становища. На формування агресивності впливають також специфічні чинники, обумовлені соціально-економічною ситуацією, що сформувалася в конкретному суспільстві. У цьому контексті сучасне становище в Україні характеризується такими соціальними фрустраторами: незадовільне матеріальне становище, неможливість досягнення бажаного соціального статусу та засвоєння культурних цінностей суспільства, наявність привілеїв у певних невеликих груп людей, несправедливе вирішення існуючих проблем на користь однієї взаємодіючої сторони через погіршення адаптаційних умов іншої. Особистість дитини і підлітка формується не сама по собі, а в навколишньому оточенні. Ми

виділили наступні фактори, які впливають на агресивну поведінку та соціалізацію підлітків: сім'я, школа, ЗМІ, кіно, комп'ютерні ігри та відеоігри.

3. Аналіз основних етапів процесу профілактики агресивності в шкільному середовищі, дав можливість встановити взаємозв'язок профілактичної роботи школи та сім'ї, якій полягає у тому, що соціальним педагогом чи шкільним психологом паралельно з роботою над агресивною поведінкою дитини проводяться додаткові бесіди з матір'ю або батьком і в деяких випадках з бабусями і дідусями. У результаті сімейних обговорень відбувається вирівнювання стосунків між батьками і зміна їхніх поглядів на дітей. У той же час у дітей після загальної кількості занять, спрямованих індивідуальних бесід, спостерігається зменшення агресивних проявів. Таким чином, обидві сторони (батьки і діти) будуть готові для проведення спільних занять, мета яких полягає у підвищенні дієвості перебудови сімейних стосунків в умовах, наближених до реального існування. Професійна діяльність соціального педагога щодо попередження агресивної поведінки підлітків передбачає високий рівень теоретичних знань та практичних вмінь здійснення просвітницької, діагностичної, профілактичної та корекційної роботи.

4. На основі проведеного дослідження виявлено особливості агресивної поведінки учнів молодшого підліткового віку, як особливої категорії молоді. Ми встановили:

- в досліджуваній групі перевагою стала фізична агресія (42.8%) та вербальна агресія (48%).

- до менш виражених форм агресивної поведінки належать: негативізм (25%), образа (24%), підозрілість (21%).

- серед учнів школи переважає такий симптомокомплекс як аутоагресія, присутній в 48% наших досліджуваних.

- серед форм прояву агресії переважає негативізм – 46,5% та вербальна агресія – 50,2%.

У ході дослідження нами було розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики агресивності серед учнів підліткового віку. Узагальнивши отримані результати і інформацію з опрацьованих джерел ми вважаємо за потрібне використовувати наступні напрямки (шляхи) соціально-педагогічно профілактичної роботи з агресивними підлітками:

- консультаційна робота з батьками і педагогами на заняття провокуючих факторів агресивної поведінки в підлітків;
- навчання учня конструктивних поведінкових реакцій у проблемній ситуації. Зняття деструктивних елементів у поведінці;
- навчання учня технік і способів керування власним гнівом. Розвиток контролю над деструктивними емоціями;
- зниження рівня особистісної тривожності;
- корекція агресивної поведінки підлітків;
- формування усвідомлення особистісних емоцій і почуттів інших людей; розвиток емпатії;
- розвиток позитивної самооцінки;
- навчання підлітка від реагуванню негативної ситуації загалом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

- Чолаку А. І. Основні види дитячого мобінгу в школі/ Чолаку А. І. // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти» : XXI Всеукраїнська наукова конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти» – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 101-104 .

- Чолаку А. І. Причини та прийоми попередження агресивної поведінки у підлітків / Чолаку А. І. // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. 2019. (подано до друку)

Чолаку А. І. Соціально-педагогічна робота з профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю – 231 соціальна робота. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Магістерська робота присвячена дослідженню соціально-педагогічної роботи з профілактики агресивності учнів молодшого підліткового віку. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що профілактична робота зі зниження рівня агресивності підлітків молодшого віку є максимально ефективною за умови власного бажання дитини змінити свою поведінку, своє ставлення до навколишніх, а також коли батьки, вчителі та друзі підтримують підлітка.

Ключові слова: профілактика, агресивність, молодший підлітковий вік, корекційна програма.

Чолаку А. И. Социально-педагогическая работа по профилактике агрессивности детей младшего подросткового возраста. – Рукопись.

Магистерская работа на соискание академической степени магистра по специальности – 231 социальная работа. – Черноморский национальный университет имени Петра Могила, Николаев, 2020.

Магистерская работа посвящена исследованию социально-педагогической работы по профилактике агрессивности детей старшего подросткового возраста. Проведенное исследование позволяет сделать вывод, что профилактическая работа по снижению уровня агрессивности подростков младшего возраста является максимально эффективной при условии собственного желания ребенка изменить свое поведение, свое отношение к

окружающим, а также когда родители, учителя и друзья поддерживают подростка.

Ключевые слова: профилактика, агрессивность, младший подростковый возраст, коррекционная программа.

Cholaku A.I. Social and pedagogical work on prevention of aggression of young adolescents. – Manuscript.

Master's work in obtaining the academic degree of a master in specialty - 231 social work. - Petro Mohyla Black Sea National University, Nikolaev, 2019.

The master's work is devoted to the study of social and pedagogical work on the prevention of aggression of young adolescents. The conducted research allows to conclude that preventive work on reducing the level of aggression of young teenagers gets its maximum effectiveness only if there is a desire to change their behavior, their attitude towards others, as well as with the support of the teenager by parents, teachers and friends.

Keywords: prevention, aggressiveness, younger adolescence, correction program.